

Celkové rozšíření: Západní, j. a stř. Evropa, na sever posv. Španělsko, j. Anglii a j. Polsko, v. hranice areálu prochází Slovenskem, Maďarskem a Rumunskem. – Mapy: SCHÖNFELDER Ber. Bayer. Bot. Ges. 42:append. p. A26; MEUSEL et al. 1978:369.

6. *Teucrium marum* L. – ožanka kočičí

Teucrium marum LINNAEUS Sp. Pl. 564, 1753. – Syn.: *Teucrium maritimum* LAM. Fl. Franç. 2:414, 1779. – *Chamaedrys marum* (L.) MOENCH Meth. Pl. 383, 1794.

Běloplstnaté keřky 30–50 cm vys. Lodyhy vystoupavé až přímé. Listy krátce řapíkaté, čepel drobná, ca 10 mm dl., čárkovitě kopinatá až vejčitě kosočtverečná, celokrajná, zřídka pilovitě zubatá, na rubu šedoplstnatá, často s podvinutým okrajem, řapík 1–3 mm dl. Lichoklas hustý, válcovitý, lichopřesleny 1–2květě v paždí listenů podobných listům. Květy malé, kalich 6–7 mm dl., odstále chlupatý až huňatý, cípy kalicha trojúhelníkovité, ca 2 mm dl.; koruna 10–12 mm dl., nachová nebo červená, chlupatá. Tvrdky 1,3–1,8 mm dl., hustě chlupaté krycími i žláznatými chlupy, hnědé. VII–VIII. Chf.

2n = 18, 30 (extra fines)

Vzácněji se pěstuje pro dekorativní účely a léčivé účinky; výjimečně a přechodně zplaňuje. Původní v jz. Evropě (ostrov z. Středozeří).

4. *Scutellaria* L. – šišák *)

Scutellaria LINNAEUS Sp. Pl. 598, 1753. – Syn.: *Cassida* SÉGUIER Pl. Veron. 3:130, 1754.

Lit.: ČAP V. (1982): Nová lokalita *Scutellaria altissima* (Zdislavice-Svárov). Zpr. Kraj. Vlastiv. Muz. Olomouc, no 215:31–32. – MELZER H. et BREGANT E. (1988): *Scutellaria galericulata* × *hastifolia* = *Sc. neumannii*: eine neue Helmkraut-Hybride, in der Steiermark heimisch. Notiz. Fl. Steiermark, no 9:31–36. – PATON A. (1990a): A global taxonomic investigation of *Scutellaria* (Labiatae). Kew Bull. 45:399–450. – PATON A. (1990b): The phytogeography of *Scutellaria* L. Not. Roy. Bot. Gard. Edinburgh 46:345–359. – PATON A. (1992): The adaptive significance of calyx and nutlet morphology in *Scutellaria*. In: HARLEY R. M. et REYNOLDS T. [red.], *Advances in Labiate Science*, p. 203–210. Kew. – CHEMESOVA I. I. (1993): The flavonoid aglycones of *Scutellaria* L. species. *Lamiales Newsl.*, no 2:3. – TURNER B. L. (1994): A taxonomic overview of *Scutellaria*, section *Resinosa* (Lamiaceae). *Phytologia* 76:345–382. – TURNER B. L. et DELPRETE P. G. (1996): Nutlet sculpturing in *Scutellaria* sect. *Resinosa* (Lamiaceae) and its taxonomic utility. *Pl. Syst. Evol.* 199:109–120. – ZIJLSTRA O. G. (1996): *Scutellaria* × *hybrida* Strail, niuw voor Nederland. *Gorteria* 22(3–4):89–91.

Vytrvalé byliny s plazivým oddenkem. Lodyhy přímé nebo krátce vystoupavé, jednoduché nebo větvené, 4hranné. Listy řapíkaté, čepel vejčitá, vejčitě eliptická, kopinatá nebo hrálovitá. Květy oboupohlavné, po 2–4 v úžlabí listenů v jednostranných, řídkých nebo hustých vrcholových lichoklasech. Kalich dvoupyský, pysky celistvé, celokrajné, za plodu téměř úplně uzavírající ústí kalicha, v hor. části kalicha dutý miskovitý výrůstek (štítek), za plodu se zřetelně zvětšující; koruna dvoupyská, korunní trubka dlouhá, při bázi prohnutá, z kalicha nápadně vyčnívající; tyčinky 4, dvoumocné, přední delší než zadní; podsemeníkový žláznatý val zřetelný, vyběhající v nápadný zub ve směru hor. pysku koruny, jinak celistvý, bez laloků. Tvrdky vejcovité až kulovité, často zploštělé, hladké nebo papílnaté či bradavčité, lysé, chlupaté nebo žláznaté. – 350–425 druhů v závislosti na taxonomickém pojetí, rozšířených v Eurasii s výjimkou nejsevernějších oblastí, v středozeří, sz. Africe, stř. Africe, Severní Americe s výjimkou nejsevernějších oblastí, v Jižní Americe, j. Austrálii a na Novém Zélandu. – Entomogam.

- 1a Listeny zřetelně menší než listy; listy na okraji hrubě vroubkovaně pilovité, dl. řapíkaté; hor. pysk koruny modrý, dolní bělavý 1. *S. altissima*
b Listeny podobné listům; listy na okraji jemně vroubkovaně pilovité až celokrajné, krátce řapíkaté; horní i dol. pysk koruny modrofialový 2

*) Zpracoval J. Chrtek jun.

7. *Teucrium polium* L. – ožanka polejová

Teucrium polium LINNAEUS Sp. Pl. 566, 1753. – Syn.: *Teucrium teuthrion* SCHREB. Pl. Verticill. Unilab. 47, 1774. – *Polium album* MÜLL. Gard. Dict., ed. 8, 1774.

Exsikáty: Extra fines: Exs. DUFFOUR, no 7273. – Fl. Exs. Austro-Hung., no 2644. – LANG et SZOVITS Herb. Ruth., no 92. – SINTENIS Iter Transcasp.-Pers., no 26.

Keřky s lodyhami (5–)10–40(–50) cm vys., pokrytými hustými bílými, nazelenalými nebo zlatavými větvenými chlupy. Listy podlouhlé až úzce obvejčité, 7–20(–30) mm dl., 2–10 mm šir., na okraji podvinuté, s 2–5(–9) vroubky. Lichopřesleny tvoří hlávkovité květenství, listeny podobné listům, až celokrajné. Kalich trubkovitý, (2,5–)3,0–5,0 mm dl., zpravidla hustě chlupatý; koruna bílá nebo červená, korunní trubka 3–4 mm dl., dol. pysk 3–4 mm dl. Tvrdky 1,5–2,3 mm dl., síťnaté, hnědé. VII–VIII. Chf.

2n = 26, 26+3–4B, 52, 78 (extra fines)

Do ČR vzácně zavlékána s průmyslovými surovinami, zaznamenána byla na haldách v Ostravské pánvi (Třinec 1960, Vítkovice 1962). Případné další zavlékání není vyloučeno. Původní v j. a jv. Evropě, Malé Asii a s. Africe.

- 2a Listy na okraji vroubkovaně pilovité až pilovité, na bázi srdčité nebo zaokrouhlené; květy 12–18 mm dl., kratší než listeny; kalich pýřitě chlupatý až ± lysý, bez žláznatých chlupů **3. *S. galericulata***
- b Listy celokrajné, střední lodyžní zřetelně hrálovitě; květy 18–23 mm dl., delší než listeny; kalich žláznatě chlupatý **2. *S. hastifolia***

1. *Scutellaria altissima* L. – šiřák vysoký
Tab. 92/3

Scutellaria altissima LINNAEUS Sp. Pl. 600, 1753. – Syn.: *Scutellaria peregrina* W. et K. Pl. Rar. Hung. 2:132, 1805 et auct. transsilv. non L. 1753. – *S. commutata* Guss. Fl. Sic. Prodr. 2:136, 1828.

Exsikáty: Extra fines: Fl. Exs. Austro-Hung., no 2140. – Fl. Exs. Distr. Bacov., no 377. – Fl. Hung. Exs., no 873. – Fl. Rom. Exs., no 73. – SCHULTZ Herb. Norm., ser. n., no 121.

Lodyha přímá, jednoduchá nebo v hor. části řídce větvená, kratičce pýřitě chlupatá, v hor. části s vtroušenými žláznatými chlupy. Listy dl. řapíkaté, čepel vejčitá až šir. vejčitá, 6–12(–15) cm dl., (3–)4–8 cm šir., ± špičatá, na bázi uřatá až srdčítá, na okraji hrubě vroubkovaně pilovitá, na líci lysá, tmavě zelená, na rubu světlejší, na žilkách kratičce chlupatá; řapík (0,5–)1,0–4,0 cm dl. Květy po dvou v 10–30 cm dl., jednostranných vrcholových lichoklasech; listeny mnohokrát (nejméně 5×) kratší než listy, vejčitě kopinaté, špičaté, celokrajné, kratší než květy; květní stopky 2–3 mm dl. Kalich 3–4 mm dl., jemně pýřitě chlupatý s vtroušenými žláznatými chlupy, štítek velmi nápadný, miskovitý, často fialově naběhlý, za plodu se zřetelně zvětšující; koruna 14–20 mm dl., nahoru vyhnutá (osa koruny svírá s osou kalicha úhel ca 90°), pýřitě chlupatá s vtroušenými žláznatými chlupy, korunní trubka 10–12 mm dl., v dol. části zřetelně prohnutá, hor. pysk 3laločný, modrofialový, hor. lalok vyklenutý, vpředu vykrojený, postranní laloky dopředu směřující, dol. pysk příčně eliptický až okrouhlý, bílý, dolů směřující; nitky tyčinek pýřitě chlupaté, prašníky černé, tyčinky a blizna z koruny nevyčnívající. Tvrdky vejcovité, mírně zploštělé, ca 2,5 mm dl., bradavčité. VI–VIII. Hkf.

2n = 34 (extra fines)

Ekologie a rozšíření v ČR: Druh v ČR nepůvodní, občas pěstovaný a zplaňující, na několika lokalitách pravděpodobně přímo vysazený. Na vhodných stanovištích (světlejší lesy a jejich lemy) se rychle rozrůstá a často vytváří rozsáhlé vitální populace. Především v termofytiku, ojedinělé lokality i v mezofytiku. V oblasti původního výskytu roste v teplomilných doubravách, bučinách a jejich lemových společenstvech, na

keřnatých stráních, nejčastěji na bazických podkladech; nejbližší lokality jsou na Burdě (Kováčovských kopcích) a v okolí Šahů na j. Slovensku.

T: 3. Podkruš. pán. (Teplíce, zámecký park), 5b. Roudn. pisky (Roudnice nad Labem – Vetlá), 7a. Liboch. tab. (Budyň nad Ohří), 8. Čes. kras (Karlštejn – Srbsko; Praha, Prokopské údolí), 9. Dol. Povlt. (Roztoky), 10a. Jenšt. tab. (Měšice, bažantnice), 11b. Poděb. Pol. (Mikuláš, obora u zámku Kačina), 15b. Hrad. Pol. (Opočno, zámecký park; Hradec Králové), 21a. Han. pah. (Olomouc, Nová Ulice; Nemilany). – M: 31a. Plz. pah. vl. (Rokycany), 32. Křivokl., 33. Branž. hv. (Chudenice – Lučice), 65. Kutnoh. pah. (Žleby, údolí Doubravky), 77b. Liten. vrchy (Zdislavice). – O: 93. Krk. (Nový Svět).

Celkové rozšíření: Původní ve v. části stř. Evropy, jv. a v. Evropě, na západ po j. Slovensko, Maďarsko a Itálii, na východ přes Ukrajinu a jz. Rusko po j. Ural; Malá Asie, Kavkaz. Zdomácnělý ve stř. a z. Evropě.

2. *Scutellaria hastifolia* L. – šiřák hrálolistý
Tab. 92/1

Scutellaria hastifolia LINNAEUS Sp. Pl. 599, 1753. – Syn.: *Cassida hastifolia* (L.) SCOP. Fl. Carniol., ed. 2, 1:430, 1772.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1552. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 1153. – Extra fines: Fl. Rom. Exs., no 2271. – Fl. Siles. Exs., no 1011. – HAYEK Fl. Stir. Exs., no 244. – Herb. Fl. SSSR, no 5291.

Vytrvalé byliny. Lodyha přímá, (15–)20–30 (–35) cm vys., jednoduchá nebo v hor. části větvená, řídce krátce přitiskle chlupatá až lysá, zřetelně 4hranná, při bázi fialově naběhlá. Listy krátce řapíkaté, s čepelí celokrajnou, pouze na bázi někdy s 1–3 páry zubů, řídce kratičce chlupatou až ± lysou, dol. listy s čepelí vejčitě kopinatou až vejčitou, na vrcholu zaokrouhlenou, na bázi zaokrouhlenou až uřatou, čepel prostředních listů hrálovitá, (15–)20–25(–30) mm dl., (5–)8–12 mm šir., tupě špičatá, čepel hor. listů kopinatá, na bázi zaokrouhlená nebo uřatá. Lichoklasy poměrně krátké, květy po dvou v úžlabí kopinatých, kratičce řapíkatých až přisedlých, listům podobných listenů, vždy kratších než květy; květní stopky 1,5–2,0 mm dl., chlupaté. Kalich 3–4 mm dl., hustě žláznatě chlupatý, v hor. části (včetně štítku) fialově zbarvený; koruna (15–)18–23 mm dl., modrofialová, vně hustě jemně žláznatě pýřítá, korunní trubka při bázi prohnutá, zřetelně delší než kalich, v dol. části úzká, v horní se kyjovitě rozšiřující,

Tab. 92: 1 *Scutellaria hastifolia*, 1a – květ. – 2 *S. galericulata*, 2a – báze lodyhy, 2b – květ. – 3 *S. altissima*, 3a – báze rostliny s kořeny, 3b – květ.

hor. pysk 3laločný, hor. lalok vyklenutý, postranní laloky dopředu směřující, ± uzavírající ústí korunní trubky, dol. pysk příčně eliptický, dolů směřující; nitky tyčinek vlnatě pýřité, tyčinky a blizna z koruny nevyčnívající. Tvrdky vejcovité až kulovité, čochovitě zploštělé, 1,0–1,5 mm dl., papilnaté. VI–VIII. Hkf.

2n = 32 (extra fines)

Ekologie a cenologie: Zaplavované louky v aluviích větších řek, okraje vod, příkopy, mokřiny, světlé lužní lesy, vlhčí slaniska, často i na ruderalizovaných místech; na půdách vlhkých až mokrých, často s proměnlivým vodním režimem (na jaře přeplavovaných), těžších, málo propustných, většinou živinami bohatých, někdy zasořených, neutrálních až zásaditých. Diagnostický druh svazů *Cnidion venosi* a *Veronico longifoliae-Lysimachion vulgaris*, dále ve společenstvech svazů *Senecion fluviatilis* a *Molinion*.

Rozšíření v ČR: Roztroušeně až vzácně v termofytiku v širokých úvalech větších řek, velmi vzácně zasahuje do přilehlých oblastí mezofytika; těžiště rozšíření je v Dyjsko-svrateckém úvalu, Dolnomoravským úvalem proniká až do okolí Kroměříže, v Čechách roztroušeně ve stř. Polabí (především Poděbradsko), na sever po okolí Dymokur, na východ vzácně až po Holice, ojedinělé lokality jsou v Podkrušnohorské pánvi a v dolním Poohří od Chomutova po Litoměřice a Lovosice a v Pojizeří. V planárním, méně často v kolinním, velmi vzácně zasahuje i do suprakolinního stupně (max.: Bělečko, hájovna Mazurka, 260 m). Zánikem vhodných biotopů rychle mizí, v některých územích přechází na antropicky ovlivněná stanoviště. – Mapy: § Δ SLAVÍK in Květena ČR 6:56, 2000.

T: 2a. Žatec. Poohří (Všestudy; Počerady; Buškovice; Hrušovany; Hořetice; Žatec; Louny, Bužhrad), 3. Podkruš. pán. (Teplice; Most; Komořany), 4a. Loun. střed. (Bečov), 5a. Terez. kotl. (Brozany, †; Doksany; Lovosice; Litoměřice), 7a. Liboch. tab. (Vojnice, †; Koštice – Křesín), 7c. Slán. tab. (Úžice – Netěba), 10b. Praž. kotl. (Praha-Strašnice, †; Praha, Běchovice, †), 11a. Všet. Pol., 11b. Poděb. Pol. (okolí Nymburka, Poděbrad a Kolína), 12. Dol. Pojiz., 13a. Rožď. tab. (Němčice; Kopidlno; okolí Dymokur; Dlouhopolsko; Chotovice), 14a. Bydž. pán. (Vysoké Veselí; Smidary; Nový Bydžov; Písek u Chlumce nad Cidlinou), 15. Vých. Pol. (Správkvice; Kladruby nad Labem; Pardubice; Horní Roveň), 18a. Dyj.-svr. úv. (často), 18b. Dolnomor. úv. (roztr.), 19. B. Karp. step. (Blatnička), 21b. Hornomor. úv. (Olomouc, Hejčín; v j. části dřívě roztr., dnes asi pouze Kojetín, Plešovec, Bílany, Záhlinice). – M: 51. Polom. hory (Želíz), 55. Čes. ráj (Žehrov), 61c. Chvojen. ploš. (Bělečko, hájovna Mazurka), 64c. Černokost. perm (Český Brod).

Celkové rozšíření: Střední a v. Evropa, izolovanými lokalitami zasahuje na západ až na atlantské pobřeží Francie, na sever do jv. Švédska, j. Finska a Estonska, na jih do stř. Itálie a Turecka; na východ širokým pásem přes Ukrajinu, j. Rusko do Střední Asie, izolované lokality jsou v z. části Sibiře. – Mapy: MEUSEL et al. 1978:371; HULTÉN NE 1986:790.

3. *Scutellaria galericulata* L. – šiřák vroubkovaný Tab. 92/2

Scutellaria galericulata LINNAEUS Sp. Pl. 599, 1753. – Syn.: *Cassida galericulata* (L.) SCOP. Fl. Carniol., ed. 2, 1:430, 1772. – *C. major* GILIB. Fl. Lit. Inch. 1:90, 1781, nom. inval. – *Scutellaria pauciflora* PANT. Oesterr. Bot. Z. 23:266, 1873.

Exsikáty: PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 666. – Extra fines: Fl. Rom. Exs., no 2270. – Pl. Finl. Exs., no 901.

Vytrvalé byliny. Lodyha přímá nebo krátce vystoupavá, (10–)20–50(–70) cm vys., jednoduší nebo v hor. části větvená, řídce krátce chlupatá až ± lysá, zřetelně 4hranná, při bázi fialově naběhlá. Listy krátce řapíkaté, čepel vejčité eliptická, kopinatá až podlouhle kopinatá, (1,0–)2,5–5,5(–7,0) cm dl., (0,5–)1,0–2,0(–3,0) cm šir., tupě špičatá až špičatá, na bázi srdčitá až zakrouhlená, na okraji mělce vroubkovaně pilovitá až pilovitá, na líci ± lysá, na rubu na žilkách kratičce chlupatá, s vyniklou žilnatinou. Lichoklasy jednostranné, řídké, květy obvykle po 2 v úžlabí listům podobných listenů, listeny delší než květy; květní stopky 3–5 mm dl. Kalich 4–5 mm dl., hustě pýřité chlupatý až olýsávající, nežláznatý, štítek tmavě fialový, za plodu se nápadně zvětšující; koruna 10–18 mm dl., vně kratičce hustě pýřité chlupatá, korunní trubka při bázi prohnutá, zřetelně delší než kalich, hor. pysk 3laločný, modrofialový, hor. lalok vyklenutý, postranní laloky dopředu směřující, dol. pysk příčně eliptický až okrouhlý, vpředu mírně vykrojený, světle modrofialový s tmavou kresbou; nitky tyčinek vlnatě pýřité. Tvrdky vejcovité, mírně zploštělé, 1,5 mm dl., papilnaté, světle hnědé. VI–IX. Hkf.

2n = 30 (ČR: 88. Šum.), 32 (extra fines)

Variabilita: Proměnlivý především v charakteru větvení a v hustotě odění lodyh, listů a kalichů. Lysé typy bývají označovány jako var. *glaberrima* BENTHAM, hustě oděné typy jako var. *pubescens* BENTHAM. Téměř zcela lysé rostliny s dlouhými internodii z dlouhodobě přeplavovaných stanovišť byly popsány jako f. *submersa* GLÜCK, již odzdoła velmi hustě větvené typy jako f. *ramosissima* R. DVORÁK. Vzácně se vyskytují rostliny s ± uřatou bází listů a nápadně velkými zuby v dol. části čepele, označované někdy jako var. *hastiformis* LANGE (listy poněkud připomínají druh *Scutellaria hastifolia*).

Ekologie a cenologie: Břehy vod, pobřežní křoviny, přechodně zaplavované rákosiny, bažinné olšiny, příkopy, vlhké louky, lesní mokřady; na vlhkých až mokrých, někdy zrašelinělých či přeplavovaných půdách, slabě kyselých až slabě zásaditých, minerálně bohatých, s různým obsahem humusu. Roste ve společenstvech řádu *Magnocaricetalia* (diagnostický druh svazu *Magnocaricion elatae*) a svazů *Phragmition communis* (diagnostický druh), *Sparganio-Glycerion fluitantis*, *Senecion fluviatilis*, *Molinion* a *Alnion glutinosae*.

Rozšíření v ČR: Od nížin do nižších horských poloh s kolísající frekvencí výskytu. Poměrně hojně v úvalových nížinách a pánvích s větším množstvím vodních ploch, nejvíce ve v. Polabí, na Blatensku, v jihočeských pánvích, v moravských úvalech, jinde roztroušeně, častěji v rybníčných oblastech (např. některé oblasti Českomoravské vrchoviny); vzácně až téměř chybí v sušších oblastech stř. a sz. Čech a j. a jv. Moravy (Jihomoravská pahorkatina, Pavlovské kopce, Bílé Karpaty), vzácnější je také v téměř celé oblasti karpatského mezofytika. Od planárního do

submontánního, vzácně i montánního stupně (max.: ca 650 m, více lokalit).

T: téměř ve všech fyt. o. roztr. až často, vzácněji v 4. Loun.-lab. střed., 19. B. Karp. step., 20. Jihomor. pah. [chybějí údaje z fyt. o. 17. Mikul. pah.]. – M: téměř ve všech fyt. o. [údaje chybějí z fyt. o. 44. Mileš. střed.]. – O: 87. Brdy (vz.), 88. Šum., 90. Jihl. vrchy (roztr.), 91. Žďár. vrchy (roztr.), 93. Krk. (pouze v nejnižších polohách Rýchorského hřebene), 95. Orl. hory (vz.).

Celkové rozšíření: Evropa s výjimkou nejjižnějších (stř. a j. Španělsko, j. Itálie, j. Řecko) a nejsevernějších oblastí, mírný a boreální pás Asie až po v. Sibiř, s. část Malé Asie, Kavkaz, Střední Asie; Severní Amerika. – Mapy: HULTÉN FA 1968:784; MEUSEL et al. 1978:371; HULTÉN NE 1986:790.

5. *Marrubium* L. – jablečník *)

Marrubium LINNAEUS Sp. Pl. 583, 1753.

Vytrvalé, chlupaté až plstnatě chlupaté byliny. Listy s vyniklou žilnatinou, pilovité nebo zubaté. Lichopřesleny navzájem oddálené, květy v paždí čárkovitých až kopinatých listenců. Kalich trubkovitý, 10žilný, s 5 nebo 10 cípy, chlupatý, v ústí kališní trubky s prstencem dlouhých brv; koruna dvoupyská, bělavá, záhy opadáva, málo vyniklá z kališní trubky, při ústí korunní trubky chlupatá, hor. pysk rovný, dvoualočný, dolní 3laločný; tyčinky 4, přední delší, zadní kratší, překryté hor. korunním pyskem; bliznová ramena krátká, stejně dlouhá; podsemeníkový žláznatý val 4laločný s nejdelšími postranními laloky a nejkratším zadním lalokem, okraj laloků celistvý, přední a zadní lalok zvlněný. Tvrdky obvejcovité, na vrcholu uťaté. – Asi 30 druhů, převážně ve Středozeří, méně ve stř. Evropě a mírném pásu Asie až po v. Sibiř a Čínu. – Entomogam.

- 1a Listy s čepelí vejčitou až šir. vejčitou, hrubě svraskalou, i na rubu zelenou, vroubkovaně zubatou; lichopřesleny 20–50květé; kalich 10cípý, cípy na vrcholu s lysou a nazpět zahnutou špičkou; hor. pysk koruny jen vně chlupatý, dol. pysk se stř. lalokem podstatně delším než laloky postranní, jen vně přisedle žláznatý; tvrdky lysé; rostliny nepravidelně větvené nebo nevětvené, v celém odění (zejména v květenství) převládají jednoduché chlupy **1. *M. vulgare***
- b Listy s čepelí užší, kopinatou až obkopinatou, jemně svraskalou, na rubu šedoplstnatou, při bázi celokrajnou; lichopřesleny 6–20květé; kalich 5cípý, i s ostře špičatými přímými cípy celý vně hustě chlupatý; koruna s oběma pysky oboustranně chlupatými, laloky dol. pysku stejně dlouhé, stř. lalok oboustranně chlupatý; tvrdky na vrcholu s dlouhými chlupy; rostliny pravidelně křížmostojně větvené, v celém odění (zejména v květenství) převládají hvězdovité chlupy . . . **2. *M. peregrinum***

1. *Marrubium vulgare* L. – jablečník obecný

Tab. 93/1

Marrubium vulgare LINNAEUS Sp. Pl. 583, 1753.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 261. – PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 971. – TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 1179. – Extra fines: DOMIN et KRAJINA Fl. Českoslov. Exs., no 60. – Fl. Exs. Distr. Bacov., no 560. – Fl. Hung. Exs., no 981. – Fl. Rom. Exs., no 3356. – SINTENIS Iter Thessal., no 562.

Vytrvalé, 30–70 cm vys., slabě aromatické byliny. Lodyhy na bázi někdy dřevnatějící, přímé, nevětvené nebo nepravidelně a krátce větvené, tupě hranaté, hustě bělavě vlnatě chlupaté, za plodu v dol. části olýsávající, jen s krátkými přitisklými chlupy. Listy řapíkaté, čepel vejčitá, šir. vejčitá až

téměř trojúhelníkovitá, 20–40 mm dl., 15–38 mm šir., na bázi šir. klínovitá nebo až uťatá, na vrcholu tupá až okrouhlá, po okraji vroubkovaná (vroubkovaně zubatá), výrazně podél sítnaté žilnatinou svraskalá, na rubu s vyniklou žilnatinou, svrchu roztr., naspodu hustě bělavě až šedavě chlupatá; řapík zploštělý, 5–10 mm dl., hustě krátce chlupatý, svrchu olýsalý a při bázi lesklý. Lichopřesleny bohaté, 20–50květé, v úžlabí listům podobných listenů, květy přisedlé, vyrůstající v paždí kopinatých, hustě chlupatých listenců. Kalich 10žilný, ca do 1/4 členěný, s trubkou vně hustě chlupatou a žláznatou, uvnitř lysou a lesklou, v ústí s prstencem dlouhých brv, 10cípý (tj. všechny žilky protaženy v cípy), cípy kopinaté, v dol. části

*) Zpracoval L. Hrouda